

قانون تذکره در دوره قاجار

به کوشش سید محمود مرعشی نجفی

این رساله را که فردی ناشناخته در مورد قانون گذرنامه دولت ایران در سال ۱۳۱۷ هـ ق در عصر قاجار نگاشته است، به شماره «۱۷۵۸۵» در گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم، حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی - رحمة الله علیه - نگهداری می شود.

این رساله در چند فصل و دهها ماده تنظیم شده است و تمام صفحات نسخه خطی این مجموعه، دارای مهر بیضی ملا باشی می باشد و مشخص نیست که وی دارای چه سمتی در آن روزگار بوده است.

انتشار این گونه آثار که هیچگاه به علت حجم اندک آن جداگانه چاپ و منتشر نخواهد شد، برای پژوهشگرانی مفید خواهد بود که درباره مسائل حقوقی، جامعه شناختی و یا مردم شناسی کشورمان در اواخر عصر قاجار تحقیق و بررسی می کنند. بحمد الله، تاکنون افزون بر یکصد و اندی از رساله هایی را که در موضوعات گوناگون، به ویژه تاریخی، اجتماعی، سیاسی و مذهبی، نگاشته شده، چاپ و منتشر ساخته ایم و این روند همچنان ادامه خواهد یافت.

با درود به روان پاک و مطهر پدر بزرگوارم، بزرگ فرهنگبان میراث اسلامی که این مجموعه عظیم از ذخائر اسلامی را با مشقات فراوان گرد آورد و سرانجام آنها را در طبق اخلاص نهاد و به رایگان به جامعه علمی - اسلامی هدیه کرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

قانون نامه تذکره دولت علیه سواد دستخط مطاع مبارک

جناب اشرف صدر اعظم! چون به واسطه نبودن عمل تذکره در تحت یک قانون و ترتیب صحیحی چنان که در سایر ممالک معمول است، تذکره‌های ایران را در ممالک خارجه تذکره دولتی نمی‌شناسند و دور نیست که به جهت عدم انضباط امر تذکره از اتباع این دولت علیه، آنهایی که در خارجه اقامت دارند، فوت تابعیت گشته و مأمورین در عودت تابعیت آنها دچار مشکلات می‌شوند و علاوه بر اینها در هنگام عبور و مرور اتباع داخله از سر حدّات، از مأمورین جزء، اجحاف و تعدی زیاد وارد می‌آید. خاطر مقدّس همایون برای رفاهیت و آسایش عامه اهالی ایران و تنظیم اداره کل تذکره و عمل آن، چنان اقتضا فرمود که عمل مقاطعه از تمام تذکره‌ها موقوف و در وزارت امور خارجه، اداره کل تذکره دولت علیه تشکیل و از روی قانونی که در این کتابچه درج شده، عمل بشود که هم تذکره‌های دولتی در انظار و ممالک خارجه، بیشتر عظم و وقع حاصل نماید و هم اتباع این دولت علیه در رفاه و آسایش باشند. غدغن نمایید از اول هذه السنة عمل مقاطعه از تمام تذکره‌ها برداشته شده، از روی قواعد همین کتابچه که مکمل و مصرّح است، لازمه اهتمام در تنظیم و تنسیق امر تذکره و استحکام اداره کل تذکره، از وزارت امور خارجه به عمل آمده، در عهده شناسند.

(شوال ۱۳۱۷ تنکوزئیل) (۱)

قانون نامه تذکره دولت علیه

فصل اول: اطلاعات عمومی

ماده اول: تذکره برای تشخیص تابعیت است و مقصود از دادن آن به تبعه دولت علیه از مسافرین و مقیمین خانه خارجه این است که در حین لزوم، مأمورین دولت علیه در حق دارنده تذکره، کمال تقویت و همراهی داشته باشند و تمام محذوراتی که

می‌توانند از مسافرت و اقامت این دارنده تذکره مانع شوند، موقوف دارند.

(شوال/۱۳۱۷)

مادّه دوم: هر یک از رعایای دولت علیّه ایران که می‌خواهند به ممالک خارجه مسافرت نمایند، یا در ممالک خارجه اقامت داشته باشند، لابد و ناچار هستند که ورقه تذکره دولتی ایرانی را در دست خود داشته باشند و مسافرت بدون تحصیل تذکره مرور نمی‌توانند از ایران خارج بشوند.

مادّه سوم: سرحداران دولت علیّه، هر یک از رعایای ایران را که دارای تذکره دولتی نباشند، مانع از مسافرت می‌شوند.

مادّه چهارم: هر کس از خارجه، بدون تذکره دولت متبوعه خود وارد خاک دولت علیّه ایران شود، کارگزاران دولت علیّه انتساب او را به هیچ یک از دول متحابه قبول نخواهند کرد.

(ذی القعدة/۱۳۱۸)

مادّه پنجم: تذکره فقط به تبعه دولت علیّه ایران داده می‌شود و به احدی غیر از تبعه دولت علیّه نباید تذکره داده شود. هر کس بخواهد تحصیل تذکره نماید، در تهران به اداره کل تذکره دولت علیّه اظهار خواهد داشت. اداره کل تذکره در وزارت جلیله امور خارجه واقع است و در سایر ممالک محروسه، به اداره تذکره و شعبات آن رجوع می‌شود که از آنجا تحصیل تذکره نمایند.

مادّه ششم: تذکره در تهران داده نمی‌شود؛ مگر اشخاصی که معروف وزارت امور خارجه او را معرفی کرده باشند. هرگاه غیر از این باشد، لازم است عرض حالی که برای تحصیل تذکره داده می‌شود، متضمّن شهادت نامه حاکم شهر یا رئیس نظمیّه و یا شخص معروف وزارت خارجه یا اداره کل تذکره باشد.

مادّه هفتم: در سرحدات و جاهایی که مأمور دولت در آنجا نباشد، کسی که می‌خواهد تذکره مرور تحصیل کند، باید یا از کدخدای محل و یا از کسان معروف که محل اطمینان مأمور تذکره باشند، شهادت نامه‌ای تحصیل کند که شخص مسافر، تبعه ایران است و متقلّب، دزد و فراری از نظام نیست.

مادّه هشتم: برای مستخدمین دولت لازم است از اداره‌ای که در آنجا خدمت می‌نمایند، اجازه نامه‌ای در دست داشته باشند که رئیس آن اداره، اجازه مسافرت آنها را بدهد.

فصل دوم: تذکره مرور

ماده نهم: مدت تذکره مرور، یک سال است که در ورقه تذکره هم قید می شود و بعد از انقضای این مدت، از درجه اعتبار ساقط است؛ مگر تذکره مکاری^(۱) که شش ماهه خواهد بود. تذکره برای مسافرین قرای سرحدی که کثیر المسافرة هستند، یک ماهه و قیمتش دو قران [است].

ماده دهم: به هر یک نفر، تذکره به علائم و اوصاف و اشکال مخصوصه او داده خواهد شد. نسوان شوهردار و درستکار مسلمه که به ضمانت شوهران و کسان امین و محرم خودشان به زیارت و یا به دیدن اقوام خودشان به خارج می روند، تذکره لازم نخواهند داشت و در همان تذکره که به مرد محرم و همراه آن زن داده می شود، قید خواهند شد.

ماده ۱۱: قیمت هر ورقه تذکره مرور، به قرار ذیل است:

زوآر عتبات عالیات یک قران
 فعله و کارگر و خدمتگزار دو قران
 حاج و تجار و سایر طبقات از هر صنف که باشند سه تومان
 مسافرین قرای سرحدی یک ماهه دو قران

ماده ۱۲: در حالی که یک تذکره، دارای اسامی یک هیئت خانواده، مثل پدر و مادر و اطفال که همه تبعه ایران هستند، باشد، همان یک تذکره برای تعیین تابعیت این جمع کافی است. رئیس خانواده را در تذکره قید می نمایند و اسامی اطفال و تمام خانواده را در تذکره قید می نمایند و اسامی اطفال و تمام خانواده را حتی خانه شاگرد نابالغ و خادمه را در همان تذکره می نویسند؛ ولی اولاد کبار ذکور که از حد بلوغ گذشته اند و نوکر از این قاعده مستثنی می باشند، باید تحصیل تذکره جداگانه نمایند.

ماده ۱۳: شاگردان صغار بی پدر که با استاد به خارجه می روند، در همان تذکره که به استاد داده می شود، اسامی آنها قید خواهد شد؛ به شرط آنکه دو نفر ضامن معروف از استاد آنها گرفته شود.

قانون تذکره در دوره قاجار / ۷

ماده ۱۴: تذکره محکوک و قلم خورده و یا خارج از تذکره‌های دولتی، در دست هر یک از مسافرین که دیده شود، مجازات در حق دارندگان و دهندگان و سازندگان تذکره، به قسمی که در تنبیهات مقرر در این قانون نوشته شده است، مجری خواهد شد.

فصل سوم: در تذکره اقامت

ماده ۱۵: تذکره اقامت که هر ساله از قونسولگری‌ها داده می‌شود، هر ساله می‌باید بعد از انقضاء مدت آن، تجدید و قیمت معموله داده شود.

ماده ۱۶: هر یک از رعایای ایران که در خارجه توقف دارند، از جنرال قونسولگری و قونسولگری و ولی قونسولگری و یا وکیل قونسولگری که این شخص در قلمرو مأموریت آنها سکنی دارد یا مسافرت می‌نماید، باید تحصیل تذکره کند.

ماده ۱۷: اگر از رعایای دولت علیه ایران که در ممالک خارجه اقامت دارند، تذکره مرور خود را به قونسولگری‌های دولت علیه ایران ابراز نکنند و تذکره اقامت خود را سال به سال تجدید ننمایند، قیمت معمولی تذکره، بالمضاعف به عده هر چند سال که از مدت تذکره گذشته است و تذکره تجدید نکرده، دریافت شده و مورد مؤاخذه سخت خواهد بود.

ماده ۱۸: هرگاه از رعایای ایران، کسی بخواهد در ممالک خارجه سکنی نماید، باید تذکره خود را بعد از انقضاء مدت آن، هر سال تجدید نماید و در حین تجدید، هر مرتبه قیمت معمولی را بدهد.

ماده ۱۹: هرگاه یکی از رعایای ایران بخواهد در ممالک خارجه اقامت اختیار نماید، باید تذکره خود را به قونسولگری دولت علیه ایران که آن شخص در قلمرو مأموریت اوست، برده، سه قران داده، در دفتر قونسولگری به امضاء برساند و تا انقضاء مدت آن، تذکره مرور را در دست داشته باشد، بعد از انقضای مدت آن، از قونسولگری تذکره اقامت تحصیل کرده، تذکره مرور خودش را به قونسولگری رد کند.

ماده ۲۰: قیمت هر ورقه تذکره اقامت، به قرار ذیل است:

درجه اول پنج تومان
درجه دوم سه تومان
درجه سوم دو تومان
درجه چهارم یک تومان

و معادل آن را از پول سگّه همان مملکت که در آن جا اقامت دارد، می تواند ادا نماید و احدی از گرفتن تذکره مرور و اقامت معاف نخواهد بود.

(شوال/۱۳۱۸)

فصل چهارم: در ویزای تذکره

مادّه ۲۱: اگر از رعایای دولت علیّه ایران کسی بخواهد بعد از انقضاء مدّت تذکره خود، از خارجه به خاک ایران معاودت نماید، در این صورت، لازم است تذکره مرور و یا اقامت خود را به قونسول نشان دهد و تذکره ثانوی تحصیل کرده، قیمت معموله تذکره را بدهد.

مادّه ۲۲: هرگاه یکی از تبعه دولت علیّه ایران، خواست قبل از انقضاء مدّت تذکره خود، مراجعت از خارجه به وطن خود نماید، تذکره خود را به قونسول ایران نشان داده و بدون اینکه دیناری به قونسول بدهد، دوباره به امضای قونسول می رساند و معاودت می نماید.

مادّه ۲۳: قیمت برای مسافری اتباع خارجه، عجالاً سیزده قران و دوازده شاهی و برای عمله و فعله تبعه خارجه، به استثنای مکاری که در حکم مسافر است، عجالاً چهار قران و ده شاهی. اگر چند مرد در یک تذکره نوشته شده باشد، به عدّه آنها وجه امضاء دریافت و از زن و اطفال نباید گرفته شود. با رعایای دولت علیّه عثمانی، قیمت امضاء از روی معامله متقابل خواهد بود.

(شوال/۱۳۱۷)

مادّه ۲۴: از اتباع خارجه، آنهایی که داخل مملکت ایران می شوند، اگر تذکره آنها را یکی از قونسول های ایران یا شانسلیه ها^(۱) ویزه کرده باشد، مأمورین تذکره یا سرحدداران، دیناری نباید مطالبه کنند و هرگاه ویزه نشده باشد، اگر وارد از رعایای دول متحابّه است، همان قیمت ویزه را از او گرفته، تذکره او را ویزه می کنند و در صورتی که بخواهند خارج از ایران شوند، باید تذکره دولت متبوعه خود را به مباشرین نشان داده و بدون ادای دیناری به امضای آنها برسانند.

۱. سفیر و صاحب منصب.

مادّه ۲۵: از این قاعده، مأمورین دول متحابّه و داخله از وزرای مختار و اجزای سفارت خانه‌های خارجه و داخله و اجزای رسمی قونسول خانه‌ها، مستثنی می‌باشند و نباید به هیچ وجه دیناری بدهند؛ مشروط بر این که مسافرت ایشان برای خدمت دولت باشد؛ ولی باید تذکره این اشخاص در حین دخول و خروج دیده شود.

مادّه ۲۶: تذکره‌های اتباع ایران را که از ممالک خارجه معاودت می‌نمایند، اگر یکی از قونسول‌ها و شانسلیه‌های دولت علیّه ایران ویزه کرده باشد، مأمورین و سرحدداران مأذون نیستند که دیناری مطالبه نمایند و گرفتن وجوه به هر اسم و رسم بوده باشد، در جمیع موادّ متعلقه به امر تذکره، سوای مرسومی که از دیوان اعلی محض مصارف انتظام آن مقرّر شده، ممنوع است. احدی از آحاد و جزئی از اجزاء اگر وجهی به غیر عنوان مزبور از کسی بگیرد، به عقوبت مقرّره آن گرفتار خواهد شد.

(ذی القعدة/۱۳۱۸)

مادّه ۲۷: هرگاه مسافری از اتباع ایران، از خارجه معاودت کرد و تذکره مرور او به کلی ویزه قونسول ایران را نداشت، آن وقت مأمورین تذکره و سرحدداران، سه قران پول ویزه از او دریافت داشته و پنج هزار دینار جریمه خواهند گرفت و هرگاه تذکره اقامت و یا مرور آنها ویزه مراجعت نداشت، فقط پنج هزار دینار جریمه خواهند گرفت.

(شوال/۱۳۱۷)

فصل پنجم: در باب تمبر

مادّه ۲۸: دولت علیّه ایران، به تمام دول متحابّه اطلاع می‌دهد که هر تذکره‌ای که دارای مهر و تمبر اداره کلّ تذکره دولت علیّه نبوده و تمبر نداشته باشد، از درجه اعتبار ساقط است.

(شوال/۱۳۱۷)

فصل ششم: اداره کلّ تذکره دولت علیّه

مادّه ۲۹: در دارالخلافة تهران در وزارت جلیله امور خارجه، مرکز کل موسوم به اداره کلّ تذکره دولت علیّه مستقر است.

مادّه ۳۰: اداره کلّ تذکره دارای مهر مخصوص دولتی خواهد بود و تمام تذکره‌ها به

این مهر رسیده و نمره مخصوص خواهند داشت و این مهر دولتی غیر از تمبر دولتی است که باید به هر ورقه تذکره چسبانیده شده باشد.

ماده ۳۱: هر تذکره مرور اقامت که مهر و نمره اداره کل تذکره را نداشته باشد، بی اعتبار و باطل است.

ماده ۳۲: رئیس این اداره کل از هر جهت، آنچه راجع به اخذ قیمت تذکره خواه در داخله خواه در خارجه باشد، مسئول است؛ یعنی آن چه ایراد وارد می شود، به عهده این رئیس است که جواب ده شود. ریاست کل اداره تذکره در هر مقام و سرحد که مناسب بدانند، مأمورینی خواهد داشت و مأمورین کلا موظف از اداره هستند. به علاوه، مخارج مسافرت آنها را نیز اداره متکفل خواهد شد.

(سؤال / ۱۳۱۷)

ماده ۳۳: اداره کل تذکره، دفتر معتبر خواهد داشت که در آن دفتر تذکره هایی که خارج می شود، همه با نمره درج خواهد شد. همچنین عدّه تذکره های اقامت، به هر نقطه و نزد هر کس فرستاده شده، باید با تفصیل و شرح و بسط در دفتر قید شده باشد و نیز در دفتر کل، آنچه که از بابت قیمت تذکره از مأمورین و ایلچی ها و قونسول ها رسیده، قید شود.

ماده ۳۴: شانسلیه های سفارتخانه یا قونسول جنرال ها، در سر هر شش ماه، تفصیل وقوعات خود را به اداره کل تذکره اطلاع خواهند داد و خواهند نوشت چقدر تبعه در دفتر اسامی آنها قید شده و چند تذکره به خرج رفته و از قونسولها که در تحت ریاست ایشان هستند، چه اطلاعات حاصل کرده اند. همه با توضیحات لازمه صورت خواهند داد.

ماده ۳۵: سالی یک مرتبه اداره کل تذکره اعلانیه چاپ و منتشر خواهند کرد که چقدر اتباع دولت ایران در ممالک خارجه هستند و هرگاه یک نفر شانسلیه یا قونسول یا مأمور اداره کل تذکره - قبل از آنکه تمام تذکره هایی را که از اداره فرستاده اند به خرج بدهند - از محلّ مأموریت خواست برود، باید حساب تذکره را، نقداً جنساً، به خلف خود تسلیم نماید و قبض تحصیل کنند.

ماده ۳۶: هر شانسلیه یا قونسول یا مأمور اداره کل تذکره، در صورت تغییر مأموریت، لابد است از اینکه آنچه تذکره مرور و اقامت و تمبر و قبض امضاء و ته کتابچه که در پیش خود دارد با دفتر این کار به خلف خود که به همان مأموریت نامزد می شود، تسلیم

نماید و این مأمور جدید، بعد از آنکه درست به حساب رسیدگی کرد، دفتر را امضاء کرده، قبض خواهد داد.

مادّه ۳۷: در ممالک خارجه، جایی که شانسلیه هست، شانسلیه‌ها و در جایی که شانسلیه نیست، قونسول‌های دولت علیّه ایران، در تمام ایرادها و بحثهایی که بر تذکره ایران وارد می‌شود، در مقابل اداره کلّ تذکره مسئولیت دارد.

مادّه ۳۸: تذکره مرور و تذکره اقامت، از اداره کلّ تذکره فرستاده می‌شود و تذکره‌های مرور، به علاوه مهر دولتی، امضای رئیس کلّ اداره تذکره و مفتّش کل را خواهند داشت و بدون این امضا، قبول نمی‌شود.

مادّه ۳۹: از اداره کلّ، تذکره مرور و اقامت به هر نقطه و مقام که لازم باشد، به قدر احتیاج و لزوم فرستاده می‌شود؛ در داخله ممالک محروسه نزد مأمورین اداره و در ممالک خارجه، نزد قونسول‌ها.

مادّه ۴۰: تعیین مأمورین تذکره به عهده اداره کلّ تذکره است. هرکس را صلاح بدانند، به شروط معیّنه و تأمینات لازمه، به هر نقطه که مقتضی باشد، خواهند فرستاد.

مادّه ۴۱: رؤسای جزء، صورت‌حساب و ته کتابچه‌های تذکره خودشان را، سه ماه به سه ماه، به اداره کلّ تذکره خواهند فرستاد و هر ماهه یک ورقه فرد صورت عملکرد ماهیانه را به اداره کلّ می‌فرستند.

فصل هفتم: در جرایم و سیاست

مادّه ۴۲: مأمورین تذکره، اگر زیاد از قیمت تذکره که از دیوان معین شده، از کسی چیزی بگیرند، ده مقابل وجه مأخوذ را خواهند داد.

مادّه ۴۳: همه مأمورین تذکره سرحدّات، هرگاه ثبت روزنامه^(۱) خود را در هر سه ماه با چاپار نزد رئیس تذکره مرکزی خود نفرستند و اهمال نمایند، پنج تومان خواهند داد.

مادّه ۴۴: مأمورین تذکره، روزنامه‌ای که می‌فرستند هرگاه صحیح نباشد، بیست و پنج تومان خواهند داد.

مادّه ۴۵: مأمورین تذکره، هرگاه از مقصّر یا ممنوع المسافرة رشوه گرفته، تذکره

بدهند، پنجاه تومان خواهند داد و فوراً معزول شده، مورد سیاست خواهند گشت.

(ذی القعدة / ۱۳۱۸)

مادّه ۴۶: هر یک از مأمورین که از خود تذکره بدهد، به هر تذکره که از او دیده شد، صد تومان خواهد داد و فوراً معزول و سیاست خواهد شد.

مادّه ۴۷: هر یک از مأمورین در امضای تذکره متردّدین چیزی بگیرد، سوای مرسوم مقرّره، علاوه بر ردّ آنچه گرفته، پنج تومان خواهد داد.

مادّه ۴۸: هرگاه یکی از حکام ولایات در تقویت مأمورین تذکره اهمال نمایند یا کسی را که مأمورین تذکره مسافرت نداده‌اند، منع شدید نمایند، پنجاه تومان خواهند داد.

مادّه ۴۹: اگر کسی را مأمورین خارجه، به جهت نداشتن تذکره با داشتن تقصیر اعادت داده، به مباشرین امور دیوانی سرحدّات تحویل نمایند و آنها در رسانیدن او به مکان خود و گرفتن قبض و فرستادن به وزارت خارجه غفلت نماید، صد تومان خواهند داد.

مادّه ۵۰: مأمورین تذکره، هرگاه تذکره مجعولی یا محکومه بدهند، هر یک تذکره، بیست و پنج تومان خواهند داد.

مادّه ۵۱: هرگاه به زن مسلمه تذکره داده، مطالبه پول نماید، هر چه گرفته، ده مساوی خواهد داد.

مادّه ۵۲: هرگاه کسی زن بی شوهر را یا شوهردار را بی اطلاع شوهرش، به اشتباه و تقلّب، از سرحدّات دولت علیه خارج نماید، پنجاه تومان خواهد داد.

مادّه ۵۳: جمیع این جرایم در حقّ مأمورین تذکره و رعایای دولت علیه بعد از ثبوت جرم در مرتبه اولی، مبلغی است که معین شده و در مرتبه ثانی، ضعف^(۱) آن است؛ به این معنی که ده تومان، بیست تومان و پنجاه تومان، صد تومان خواهد بود و در مرتبه ثالثه، عزل. لکن در حقّ حکام سرحدّات، در هر مرتبه، همان جریمه است؛ هر چه مکرّر شود، همان جریمه مکرّر خواهد بود، مگر این که تکرار این عمل موجب اغتشاش اصل عمل تذکره شود؛ آن وقت منوط به امر اعلیٰ حضرت اقدس همایونی شاهنشاهی است.

مادّه ۵۴: اخذ جرایم از مأمورین و رعایای دولت علیه، به موجب قبض چاپی است که با تمبر دولتی و مهرگیرنده جریمه بدهند و جریمه داده خواهد شد.

مادّه ۵۵: از حجّاج بیت الله الحرام از ورود جدّه یا ینبوع، تذکره مرور امضاء شده و سه مجیدی^(۱) نقره از هر تذکره دریافت داشته، تمبر سه تومانی می چسبانند و موافق مادّه ۱۹ قانون تذکره، در هیچ جای دیگر به هیچ اسم، وجه امضاء از حجّاج گرفته نخواهد شد.

(رجب/۱۳۲۱)

مادّه ۵۶: در صورت تخلف از کلیّه مقرّرات قانونی و دستورالعمل های راجع به تذکره، جرایم مقتضیه به مرتکب آن تعلق خواهد گرفت. مقدار این جریمه در صورتی که وجهی گرفته شده باشد، ده مقابل وجه مأخوذی خواهد بود و الاّ به طور عمومی از هر نوع تخلف از قانون و دستورالعمل، هر دفعه ده تومان جریمه گرفته خواهد شد.

مادّه ۵۷: محصلین و شاگردان ایرانی که در مدارس خارجه تحصیل می کنند، مجبور نیستند که در هر سال تذکره خود را بدهند در هر نقطه که مأمور سفارتی یا قونسولگری ایران است، تجدید نمایند. شاگردان پس از اتمام تحصیل خود یا زمانی که می خواهند موقتاً به ایران بیایند، تصدیق نامه مجانی از مأمور سفارتی یا قونسولگری مزبور به این مضمون خواهند گرفت که حامل این ورقه به فلان محل وارد شد و در فلان مدرسه تحصیل می نماید و تاریخ و عدّه شهادت نامه را معین نمایند و اگر در ورود این شهادت نامه را نداشته باشد با شهادت نامه مدرسه خود می تواند داخل شود؛ ولی از هر یک، دو تومان دریافت و قبض با تمبر داده خواهد شد. اما در مراجعت از ایران، مجبور هستند تذکره قانونی تحصیل نمایند.

(ذی الحجه/۱۳۲۲)

دستورالعمل داخلی اداره تفتیش تذکره وزارت امور خارجه دولت علیه ایران

اداره تفتیش تذکره جزء وزارت خارجه بوده، اجزای آن مرکب از یک نفر رئیس و یک نفر معاون و یک نفر دفتردار جهت محاسبه و یک نفر منشی، رئیس دفتر و دو نفر ثباته^(۲) و چهار نفر مفتش سیار خواهد بود؛ به علاوه مفتشینی که در نقاط سرحدی در گمرکات متصدی عمل تفتیش تذکره هستند.

۱. نام سگه ای معادل پنج قران در عثمانی و منسوب به سلطان مجید که ارزش آن به قدر بیست قروش است.
۲. ثبت کننده.

فصل اول: ریاست اداره تفتیش تذکره

مادّه ۱: رئیس اداره تفتیش تذکره به موجب فرمان مبارک و تصویب وزیر امور خارجه معین شده، مسئولیت تام از اعمال تفتیش خود در مقابل وزارت جلیله خارجه دارد. (موافق مادّه ۶ نظامنامه وزارت خارجه)

مادّه ۲: رئیس اداره تفتیش تذکره، بلاواسطه در تحت امر وزارت خارجه است و نوشته‌جات رسمی خود را مستقیماً به وزارت مذکوره تقدیم نموده و جواب تحصیل می‌نماید.

مادّه ۳: رئیس اداره تفتیش تذکره، از حیث مقام و شأن و مقرری، در ردیف مدیرهای درجه اول وزارت خارجه بوده، تمام امتیازات قانونی را که به جهت مدیرهای مذکور مقرر است، دارا خواهد بود.

مادّه ۴: تکلیف رئیس تفتیش تذکره است که مأمورین اداره خود را انتخاب نماید، ولی حکم مأموریت آنها باید از مقام وزارت خارجه صادر شود.

مادّه ۵: هرگاه رئیس تفتیش تذکره، عزل یکی از مفتشین را صلاح دید، باید راپورت مشروحي از اعمال او که مستوجب انفصال او از کار است به وزارت خارجه تقدیم کند و ضمناً رأی خود را در مادّه شغل او در ذیل راپورت مذکور اشاره نماید تا احکام لازمه در خصوص خاطی از وزارت خارجه صادر گردد.

مادّه ۶: در صورت لزوم، رئیس اداره می‌تواند به اجازه معاون وزیر امور خارجه به معاون و مفتش و سایر اجزاء اداره خود مرخصی بدهد و آن مرخصی بیشتر از یک ماه نخواهد بود و مرخصی مذکور باید به موجب اوراق کتبی باشد و این اوراق در دفتر محاسبات ثبت و در اداره پرسنل و دوسیه^(۱) راجع به شخصی که مرخصی می‌گیرد، ضبط خواهد شد. (موافق مادّه ۷ و ۹ نظامنامه وزارت خارجه)

مادّه ۷: رئیس اداره تفتیش حق دارد که در مواقع لازمه دفاتر (آرشیو) نوشته‌جات اداره خود را شخصاً یا به توسط اجزاء خود رسیدگی نموده، در صورت عدم نظم، موافق نظامنامه وزارت خارجه، جریمه قبض نماید و هرگاه بی‌نظمی مکرر شد، می‌تواند خاطی را از اداره خارج نماید و به وزارت خارجه راپورت عمل خود را بدهد.

مادّه ۸: رئیس اداره تفتیش تذکره فقط در خارج کردن منشی و اجزای متصدی ثبت و ضبط و تفتیش، در صورت ظهور خیانت و سوء عمل از ایشان، حق دارد و در حقّ سایرین باید به موجب مادّه پنجم عمل نماید.

مادّه ۹: کلیّه احکام و دستورالعمل‌ها که به معاون و مفتشین در مواقع لازم برای اجرای امر تفتیش تذکره، چه در داخله و چه در خارجه، داده می‌شود، باید به مهر اداره و امضای رئیس اداره تفتیش باشد. در غیبت رئیس، امضای معاون همان اعتبار امضای رئیس اداره را خواهد داشت.

مادّه ۱۰: اداره محاسبات صورت عملکرد تذکره را چه در داخله و چه در خارجه، سه ماه به سه ماه، باید به اداره تفتیش تذکره بدهد.

مادّه ۱۱: رئیس اداره تفتیش تذکره، سالی دو دفعه، به موجب تفتیش مفتشین خود از کلیه دخل و خرج عملکرد تذکره خارجه و داخله، با کمال دقت و صحت لایحه جداگانه به توسط وزارت خارجه باید به وزارت مالیه تقدیم نماید و مخصوصاً مقایسات لازمه به عملکرد سال گذشته نموده، پس از استحضار از دلایل آن، راپورت به وزارت خارجه بدهد. مقصود این است که وزارت مالیه در آخر هر شش ماه، از کلیه دخل و اقسام آن با ایضاحات و ملاحظات لازمه که از اداره تفتیش داده شده، مستحضر باشد و همین نوع باید در آخر هر سال عمل شود.

فصل دوم: معاون اداره تفتیش تذکره

مادّه ۱۲: معاون اداره تفتیش تذکره، از حیث شئونات و مقام، با معاون سایر ادارات وزارت خارجه مساوی و مقابل خواهد بود و باید در کلیه امورات معاونت نموده، مسئولیت تامه‌ای در اعمال خود داشته باشد.

مادّه ۱۳: معاون اول در زمان غیبت یا ناخوشی رئیس، می‌تواند که مقام ریاست تفتیش تذکره را موقتاً داشته به موجب فصل یکم عمل نموده، حقوق و تکالیف ریاست را اجرا بدارد.

مادّه ۱۴: رئیس اداره، کلیه راپورت‌ها و نوشته‌جات که به اداره می‌رسد پس از خواندن، رجوع به معاون اول نموده، مشارالیه به موجب دستورالعمل رئیس می‌باید

پس از ترتیب آن، جوابهای لازمه را نوشته به امضای رئیس برساند.

مادّه ۱۵: معاون از کلیّه امورات اداره، تفتیش و مفتّشین باید باخبر باشد که در مواقع لازمه، بتواند رأی خود را در کلیّه امورات به رئیس خود تقدیم نماید.

مادّه ۱۶: دفتردار باید به کلیّه نوشته‌جات و اسناد دخل و خرج اداره تفتیش تذکره و عمل تمبر وجوه تفتیش تذکره، نظارت و رسیدگی نموده، دفتر محاسبات اداره را مرتباً در کمال صحّت و نظم نگاه بدارد.

مادّه ۱۷: هیچ حواله قانونی از وجه تذکره نمی‌تواند بدون امضای رئیس تفتیش و محاسب تفتیش باشد.

فصل سوم: دفتر ثبت و ضبط اداره تفتیش تذکره

مادّه ۱۸: اداره تفتیش تذکره دارای دفتری خواهد بود و دفتر مذکوره در تحت نظارت و مسئولیت منشی اداره خواهد بود.

مادّه ۱۹: دفتر اداره تفتیش تذکره مرکب خواهد بود از یک نفر منشی، رئیس دفتر و دو نفر منشی ثبت و ضبط که به عمل تفتیش تذکره‌های واصله از سرحدات هم رسیدگی خواهند کرد.

مادّه ۲۰: ترتیب ثبت و ضبط نوشته‌جات و اسناد و غیره متعلق به اداره تفتیش تذکره به موجب دستورالعمل دفتر کلّ وزارت خارجه خواهد بود.

مادّه ۲۱: اجزای دفتر به هیچ وجه از اسرار اداره تفتیش حق ندارند به خارج اطلاع بدهند. هرگاه تحقیق و معلوم گردید، در حق ایشان به موجب مادّه ۵ فصل اوّل عمل می‌شود.

فصل چهارم: مفتّشین اداره تفتیش تذکره

مادّه ۲۲: مأمورین تفتیش تذکره در سرحدات، به موجب فصول نظام‌نامه مخصوص به مأموریت خودشان، رفتار و عمل خواهند کرد.

مادّه ۲۳: مفتّشین سیّار، حتی الامکان بصیر و با اطلاع از امورات و قوانین تذکره بوده و در هنگام مأموریت خود با عموم مأمورین دولت، با حسن سلوک رفتار می‌نمایند و به کلی از اموری که راجع به ایشان نیست، احتراز نموده، خود را در وقایع و مهمّاتی که

خارج از تکلیف ایشان است، داخل نمایند و با مأمورین وزارت خارجه و رؤسای ایالتی و رؤسای جزء گمرکات، هنگام تفتیش عمل تذکره و غیره باید با کمال ادب و معقولیت گفتگو نموده و با کمال آرامی نتیجه تفتیش را به دست بیاورند و به هیچ وجه از دستورالعمل رئیس اداره تفتیش تخلف نمایند.

مفتش هنگام مأموریت امور مفصله را در داخله و خارجه باید تفتیش نماید:

۱. دفتر عملکرد؛

۲. دفتر استاتیتستیک و احصائی ورود و خروج؛

۳. نوشته جات و اسنادی که تعلق به محاسبات دارد؛

۴. موجودی تمبر؛

۵. موجودی صندوق؛

۶. دفتر دخل و خرج و کلیه اسنادی که دایر به این عمل است؛

۷. دفاتر و دوسیه‌هایی که دایر به عمل اجراءات است؛

۸. به تمام تذکره‌های باطله، موجودی دفتر تذکره و تفتیش؛

۹. به ته دفتر (سوشه) تذکره و قبوض جرایم و قبوض امضاء و مطابقت آنها با دفاتر و

تذکره‌های باطله؛

۱۰. به اجرای مدلول فصول قانون نامه تذکره و دستورالعمل تذکره.

ماده ۲۴: هرگاه مفتشین، هنگام تفتیش خود، بعضی اعمال که مخالف قوانین جاریه و احکام و دستورالعمل قانونی وزارت خارجه است مشاهده نمایند یا اینکه اختلافات حسابی را مشاهده کند، فوراً در آن ماده صورت مجلس (پروتوکل) نوشته و به امضای خاطی و دو نفر شاهد می‌رساند. اگر مرتکب از اجزای گمرک باشد، سواد آن را به رئیس ایالتی و یا رئیس مستقیم او ارائه نموده، ایضاحات یا مجازات قانونی را از او بخواهد. جواب هر چه رسید، با اصل پروسه و روال راپورت، نوشته به اداره تفتیش مرکزی بفرستند. اگر مرتکب، از مأمورین وزارت امور خارجه باشد، همان پروسه و روال را با راپورت خود مستقیماً به اداره مرکزی بفرستند تا در مرکز، رئیس تفتیش در آن ماده آنچه تکلیف خودش است، عمل نماید.

ماده ۲۵: کلیه مفتشین سیار، چه در زمستان و چه در تابستان، باید چاپاری حرکت

نمایند؛ مگر در نقاطی که چاپارخانه نباشد. در آن موارد می‌توانند به هر وسیله که صلاح می‌دانند، حرکت کنند. مخارج مسافرت ایشان، جزء مواجب آنها منظور شده است.

مادّه ۲۶: مفتّشین به واسطه اینکه همیشه در مسافرت هستند، می‌توانند مواجب یک ماه خدمت خودشان را اوّل هر برجی از دفاتر تفتیش تذکره سرحدات دریافت نمایند و از برای این کار، مفتّشین حکم مخصوص با تعیین مقدار مواجب و حقوق آنها همراه خواهند داشت و هر چه از هر دفتری، پول از بابت مقرّری ماهیانه خودشان بگیرند، مفتّش به علاوه قبض علی حدّه که به جهت سند خرج خود از مفتّش سیّار خواهد گرفت، باید مقدار مبلغی را که داده است، پشت حکم رئیس تفتیش تذکره وجه ضمن نماید.

مادّه ۲۷: مفتّشین سیّار به هر دفتر که وارد می‌شوند، باید تاریخ ورود و خروج مفتّش را مأمورین محلی در ورقه مخصوص که جهت این کار از طرف اداره مرکزی به آنها داده شده، ثبت و معلوم نمایند و مفتّشین سیّار این اوراق را باید در آخر هر ماه در جزء راپورت مخصوص مسافرتهاى خودشان به اداره مرکزی بفرستند.

مادّه ۲۸: مفتّشین سیّار در صورت حاجت، می‌توانند مواجب یک ماهه خود را مساعد [ه] از وجوه تفتیش تذکره دفاتر سرحدی مأخوذ دارند؛ ولی زیاده از این میزان بردارند، دهنده و گیرنده از خدمت معزول خواهند شد.

مادّه ۲۹: تمام راپورت مفتّشین، باید دارای تاریخ و نمره باشد و سوادى هم خودشان نگاه بدارند که در موقع لزوم بتوانند رجوع به آن نمایند.

مادّه ۳۰: تلگرافاتی که مفتّش به اداره خود مخابره می‌نماید، هرگاه اهمیّت دارد و محرمانه است، باید به موجب مفتاح و رمزی که به ایشان داده می‌شود، مرموز باشد و حتّی الامکان احتراز از مخابره تلگراف بی قاعده مطّول بنمایند و کلیتاً در صرفه جویی و حفظ فواید دولت، بی نهایت ساعی باشند.

مادّه ۳۱: مفتّشین از زمان حرکت تا ورود به محلّ مأموریت خود باید از قصد مسافرت و حرکت خود به کسی ابراز ننمایند.

مادّه ۳۲: اداره مرکزی تفتیش تذکره، تلگرافات خود را به مفتّشین به عنوان مفتّش تذکره می‌فرستد و مفتّشین سیّار و مقیم هم تلگرافاتی را که در موقع لزوم به اداره مرکزی

می‌کنند، باید بدون عنوان، فقط «تهران، تفتیش تذکره» بنویسند که به اجرای این ترتیب، کلمات عنوانی در تلگرافات که سبب خرج بیهوده و تضییع وقت نویسندگان و خواننده است، موقوف بشود.

ماده ۳۳: هرگاه بعدها لازم شود فصلی به این دستورالعمل اضافه بشود یا فصلی از فصول آن نسخ گردد، وزارت خارجه به ترتیب قانونی آن به عمل خواهد آورد.
(تاریخ: ۲۵ شهر صفر المظفر، سیچقان نیل ۱۳۲۶، تهران)

قانون نامه تابعیت دولت علیه ایران

بند اول: هرکسی که در خاک دولت علیه ایران متولد شده باشد، تبعه ایران محسوب می‌شود، مگر اینکه معلوم شود که در حین ولادت، والدین یا والده او، تبعه خارجه است؛ آن وقت مولود نیز اجنبی شمرده خواهد شد.

بند دوم: اولاً تبعه خارجه که در خاک ایران متولد شده باشند، بعد از بلوغ به سنّ رشد، حقّ تحصیل یا تبعیت ایران را خواهند داشت و استدعای آنها قبول خواهد شد. بند سیم: هرکسی از تبعه خارجه بخواد داخل تابعیت دولت علیه ایران بشود، اولاً باید به سنّ رشد رسیده باشد؛ ثانیاً پنج سال متوالیاً در یک نقطه از خاک ایران اقامت کرده باشد؛ ثالثاً در تابعیت اصلیّه خود محکوم به جنایت یا فراری از نظام نباشد. در این صورت استدعای نامه به جای لازم تقدیم کرده، تحصیل امتیاز تابعیت ایران را می‌تواند بکند.

بند چهارم: از تبعه خارجه، آنان که شرط اقامت در خاک ایران را به طوری که در ماده فوق درج است به عمل نیاورده، استدعای تابعیت دولت علیه را بکنند، در صورتی که دولت علیه شایستگی آنان را ملاحظه نماید، استثنائاً به تابعیت دولت علیه ایران قبول خواهند شد.

بند پنجم: کسانی که از تبعه ایران خواه خودشان و خواه پدر ایشان، تبدیل تابعیت کرده باشند و بخواهند به تابعیت اصلیّه خود رجوع نمایند، بدون ایفای شروط مقررّه، به مجرد استدعا، قبول خواهند شد.

بند ششم: از تبعه ایران آنان که با زنان خارجه ازدواج کرده باشند، زنهای آنها نیز تبعاً

به تابعیت ایرانیه شوهر تابع خواهند بود و بعد از تطلیق یا فوت شوهر، اگر زنها بخواهند به تابعیت اصلیّه رجوع نمایند، مجاز خواهد بود.

بند هفتم: زنانی که در تابعیت خارجه و در قید زوجیت تبعه دول خارجه هستند، دخالت آنها به تابعیت ایران قبول نمی شود؛ مگر آنکه به اتفاق شوهر خودشان با شرایط مقررّه به تابعیت دولت علیه ایران داخل شوند.

بند هشتم: از تبعه ایران کسی که در ممالک خارجه، مایل تابعیت یک دولتی باشد، اولاً باید در محاکم دولت علیه متهم به جنایت نباشد؛ ثانیاً در محاکمه نبوده و از محاکمه فرار نکرده باشد؛ ثالثاً از خدمت نظامی فرار ننموده باشد؛ رابعاً مقروض و مقصودش استخلاصی از دین نباشد و الاً تبدیل تابعیت او کأن لم یکن خواهد بود و اگر به خاک ایران مراجعت نماید، معامله تبعیت ایرانیّه در حق او به عمل خواهد آمد.

بند نهم: تبدیل تبعیت ایرانیّه با وجود ایفای شرایط مقررّه، باز منوط به اجازه و اراده ذات مقدّس پادشاه است و اگر کسی از تبعه ایران بدون استحصال این اجازه در ممالک خارجه، داخل تابعیت خارجه شده باشد، از دخول به خاک ایران ممنوع و اگر در ایران علاقه از ملک و غیره داشته باشد، به قطع علاقه مجبور است.

بند دهم: تبدیل تابعیت پدر موجب تبدیل تابعیت اولاد او نمی شود؛ خواه اولاد او صغیر باشند، خواه کبیر؛ مگر اینکه اولاد کبار و یا اولاد صغارش بعد از بلوغ به سنّ رشد، رأساً با مراعات شرایط مزبوره به مقام تبدیل تابعیت برآیند. ولکن اطفالی که بعد از تبدیل تابعیت پدر متولّد می شوند، بالطبع در تابعیت جدیدّه پدر خواهند بود.

بند یازدهم: زنهای ایرانی که در زوجیت اتباع دول خارجه هستند، از تبعیت ایرانیّه خارج می شوند، ولی بعد از تطلیق یا فوت شوهر، فقط به استدعا و تقدیم عرض حال به دولت علیه، به تابعیت اولیّه خود رجوع و معاودت می نمایند و اگر در ثانی به ترک تابعیت ایرانیّه مصمّم شوند، از ایفا و مراعات شرایط سابقه ناچار خواهند بود.

بند دوازدهم: نسوان ایرانی که به سبب ازدواج با تبعه خارجه، از تابعیت ایرانیّه خارج می شوند، مثل سایر اتباع خارجه، از استملاک دهات و قراء و مستقلّات در ایران و امتیازات تبعیت داخله، محروم و بی نصیب خواهند بود، مگر آنچه را که عهدنامه جات اجازه داده است.

بند سیزدهم: کسانی که به پاره‌ای اسباب، به صفت تابعیت ایران شناخته شده و در ادعای تابعیت خارجه هستند، تابعیت مدعا بها، خواه اصلیه باشد، خواه مکتسبه، اثبات آن ادعا بر عهده خود آن اشخاص است و مادامی که ادعای خود را موافق همین قانون ثابت نکرده‌اند، از جمله تبعه ایران محسوب می‌شوند.

بند چهاردهم: کسانی که از ممالک خارجه به مملکت ایران آمده و در مدت اقامت ایران، کتم تابعیت نموده و به تمام امور آنها مثل تبعه ایران رسیدگی شده باشد و یا در خاک ایران ملک خریده باشند که این امتیاز مخصوص تبعه داخله است، در این صورت، از تبعه دولت علیه ایران محسوب خواهند شد و ادعای تبعیت خارجه در حق آنها قبول نخواهد گردید.

بند پانزدهم: با هر دولتی که مقاوله‌نامه مخصوص در باب مهاجرت رعیت مبادله شده باشد، معلوم است اجرای مدلول آن کاملاً رعایت خواهد شد.

دستور العمل مأمورین تفتیش تذکره دولت علیه در سرحدات

فصل اول: قواعد عمومی

ماده اول: اداره تفتیش تذکره یکی از ادارات جزء وزارت امور خارجه است و تعیین مأمورین اداره مزبوره به انتخاب رئیس اداره و به حکم وزیر امور خارجه می‌شود. عمل تفتیش باید مطابق این دستورالعمل که از روی قانون کلّ تذکره نوشته شده و یک نسخه در هر اداره یا دفتری خواهد بود، معمول و مجری می‌گردد.

ماده دوم: [اجزای] اداره تفتیش در سرحدات، مأمورند مواظبت نمایند به اینکه تذکره اشخاصی که داخل مملکت می‌شوند، مرتّب و منظم بوده و دارای تمام امضاهای (ویزای) مقررّه باشد.

فصل دوم: در باب تذکره تبعه ایران که از مملکت خارج می‌شوند

ماده سوم: تبعه ایران که می‌خواهند خارج شوند باید دارای تذکره قانونی باشند که به توسط کارگزارها و امنای تذکره به آنها داده می‌شود.

ماده چهارم: تذکره قانونی مرتّب، دارای ترتیبات ذیل می‌باشد:

۱. نمره شماره تذکره که از اداره کل تذکره در تهران می‌گذارند؛

۲. مهر اداره کل تذکره دولت علیه؛

۳. امضای رئیس کل اداره تذکره و امضای رئیس رسیدگی وزارت امور خارجه؛

۴. باید تذکره معادل وجهی که دریافت گردیده دارای تمبر باشد و قیمت این

تذکره‌های مرور از این قرار است:

تذکره زوار عتبات عالیات یک قران

عمله و مزدور و نوکر به استثنای سرکار یا کارفرمای آنها دو تومان

زوار مکه معظمه و مسافری دیگر عموماً سه تومان

تجار کثیر المسافرة که تذکره آنها شش ماه مدّت دارد و مسافرت متعدده

می‌نمایند پنج تومان

و باید دانست قیمت تذکره‌هایی که به اهالی دهات واقعه در سرحدات داده

می‌شود، سوای قیمت تذکره‌های مرور است و ذکر آنها در فصل پنجم این دستورالعمل

شده.

۵. مهر شخصی امین تذکره که این تذکره را داده است؛

۶. تذکره مأمورین دولت علیه که در خارجه مأموریت دارند، در تهران از اداره کل

تذکره داده خواهد شد، خطی و به امضای رئیس کل تذکره و معاف از تمبر و حقوقات

است؛

ماده پنجم: مأمور تفتیش بعد از آنکه علم بر صحّت تذکره حاصل کرد، آن را در دفتر

نمونه شماره یک از قرار شرح ذیل ثبت خواهد نمود:

۱. نمره شماره دفتر مزبور را؛

۲. تاریخ ثبت دفتر مزبور را؛

۳. اسم حامل تذکره را؛

۴. نام پدر حامل تذکره را؛

۵. در صورت لزوم، اسامی اشخاصی که همراه حامل تذکره هستند. باید دانست

تذکره‌ای که به رئیس یک خانواده داده می‌شود، آن تذکره برای اجزای خانواده هم کافی

است و خانواده مزبور شامل عیال و اطفال صغیر و مستخدمین اناث صغیر و کبیر و

مستخدمین ذکور صغیر او می باشد؛ مشروط به اینکه اسامی این اجزاء خانواده در تذکره مزبوره ثبت شده باشد. سن اطفال و مستخدمین ذکور همین که از پانزده سال تجاوز کرد، حکم کبیر را دارد و آن وقت باید هر یک دارای تذکره قانونی باشند و باید این نکته را ملتفت باشند که به هر جوان پانزده ساله ای نباید تذکره داده شود، مگر از اولیای او یا کس و کار صحیحش هم همراه باشند؛

۶. نمره و تاریخ تذکره و اسم دفتر و اداره ای که این تذکره را داده است.

ماده ششم: پس از آن، مأمور تفتیش در تذکره صحت آن را نوشته و در ذیل آن صحت، باید از این قرار در تذکره بنویسد:

۱. نمره ای که در ذیل آن تذکره را در دفتر نمونه ۱ ثبت کرده است؛

۲. تاریخ قمری ثبت آن را.

بعد در ذیل شرح فوق، اسم خود را واضح و خوانا امضاء کرده و تمبرهای چسبانیده را به توسط ماشین سوراخ کننده، باطل کرده، پس از آن تذکره را به صاحبش، بدون اینکه حقی بر هیچ اسم و رسم چه از بابت حق تفتیش و چه از بابت حق تبانی دریافت نماید، مسترد خواهد داشت.

ماده هفتم: هرگاه تذکره به طور صحیح و منظم دیده نشد یا اینکه تذکره مذکور متعلق به چند نفر بوده و معلوم شد که شرایط مقرر در نمره ۵ از ماده ۵ این دستورالعمل در آنها جمیع نیست، مفتش با حضور دو نفر شاهد که خارج از اداره ی تذکره باشند، مجلس کرده و صورت مجلسی خواهد نوشت و در آن صورت، هر قسم بی ترتیبی که در آن مجلس، در خصوص تذکره مذکور به ثبوت رسیده و همچنین اطلاعات لازمه دیگر از قبیل آنکه این تذکره را کسی داده است، ذکر خواهد شد. بعد این صورت مجلس به امضای صاحب تذکره و دو نفر شاهد دیگر رسیده، آن وقت شخص مفتش خودش هم آن را امضاء کرده، فوراً برای رئیس مفتشین آن ایالت خواهد فرستاد و رئیس مفتشین، آن را به تهران برای اداره مرکزی تفتیش تذکره می فرستد که اقدامات سریع در خصوص دریافت جریمه از مأمور خاطی که این تذکره را داده است و اعمال مجازات به عمل آورد و این اختلافات که به ثبوت رسیده، در دفتر نمونه ۱ که در آن تذکره مزبوره معمولاً ثبت می شود، در ستون مخصوص ملاحظات درج و خود تذکره بدون اخذ دیناری، به

اسم جریمه و یا حقوق دیگر به صاحبش مسترد خواهد شد و به هیچ وجه صاحب تذکره را نباید در سرحد معطل نمود و اشخاصی که تذکره آنها به این ترتیب محلّ ایراد شده و معلوم شد شرایط مقرّره در نمره ۵ از ماده پنجم در آنها جمع نیست، باید به عدّه هر چند نفر کسری که در آن تذکره بر خلاف قانون مندرج کرده باشند، قیمت تذکره قانونی گرفته شده و قبض با تمبر داده و در صورت مجلس مزبور ذکر نمایند.

فصل سوم: در باب تذکره تبعه ایران که داخل خاک ایران می‌شوند، غیر از چاروادار و گاریچی که در فصل چهارم ذکر شد و به جز اهالی دهات واقعه در سرحدات که در فصل پنجم ذکر [شده] است.

ماده هشتم: تبعه دولت علیه که داخل خاک ایران می‌شوند، سوای مکاری‌ها (چاروادار و فرغونچی) که در فصل چهارم ذکر شد و اهالی دهات سرحدی مذکوره در فصل پنجم، باید یا دارای تذکره قانونی به امضای یکی از اجزای سفارتی یا قونسولگری ایران مقیم خارجه باشند، یا اینکه دارای تذکره اقامت قانونی باشند که به توسط اجزاء سفارت یا قونسولگری که حامل تذکره در حوزه مأموریت آنها اقامت داشته به آنها داده شده باشد و این تذکره اقامت باید دارای امضای مخصوص (ماده ۲۲ قانون تذکره) یکی از اجزای سفارتی یا قونسولگری ایران بوده باشد؛ یعنی قید شده باشد که حامل آن می‌خواهد داخل خاک ایران بشود.

ماده نهم: مقصود از تذکره قانونی که به توسط آن می‌توان داخل در مملکت شد، این است که این تذکره باید دارای توضیحات مذکوره در ماده سوم این دستورالعمل باشد و تاریخ آن کمتر از مدت یک سال نباشد یا به جای تذکره‌ای که در ایران داده شده و مدت یک ساله آن منقضی گردیده، تذکره‌ای باشد که توسط یکی از اجزای سفارتی یا قونسولگری ایران در خارجه اخذ شده باشد. تذکره‌های اقامت که در خارجه داده شده، دارای همان علاماتی که در تذکره‌های داخله است، خواهند بود؛ مگر اینکه به جای مهر امین تذکره، باید امضا و مهر مأمور سفارتی یا قونسولگری ایران که آن تذکره را داده است باشد و لکن امضای رئیس کلّ تذکره دولت علیه و رئیس اداره رسیدگی را نخواهد داشت.

ماده دهم: باید دانست محصلین و شاگردان ایرانی که در مدارس خارجه تحصیل

می‌کنند، مجبور نیستند که هر ساله تذکره خود را بدهند در هر نقطه که سفارت یا قونسولگری ایران است، تجدید نمایند؛ بلکه شاگردان پس از اتمام تحصیل خود یا زمانی که می‌خواهند موقتاً به ایران بیایند، تصدیق‌نامهٔ مجانی از سفارت یا قونسولگری مزبور به این مضمون می‌توانند بگیرند که حامل این ورقه به فلان محل وارد شده و در فلان مدرسه تحصیل می‌نماید و شهادت‌نامهٔ مزبور دارای تاریخ و نمره خواهد بود و اگر در موقع ورود، به جای چنین شهادت‌نامه‌ای، شهادت‌نامه‌ای از مدرسه داشته باشند، باز می‌توانند داخل شوند، ولی از هر یک، دو تومان دریافت و قبض با تمبر داده خواهد شد؛ اما در مراجعت از ایران مجبور هستند تذکرهٔ قانونی تحصیل نمایند.

مادهٔ یازدهم: اتباع ایرانی که مسافرت به ممالک خارجه می‌کنند مکلف می‌باشند که تذکرهٔ مرور خود را به امضای یکی از مأمورین ایران در خارجه که در حوزهٔ مأموریت آن مأمور اقامت اختیار خواهند کرد برسانند و سه هزار حقّ امضا بدهد. اتباع ایران که با تذکرهٔ مرور از خارجه وارد ایران می‌شوند، اگر تذکرهٔ آنها این امضای ورود را نداشته باشد، باید جریمهٔ قانونی را بدهد و لکن تذکرهٔ اقامت در موقع مراجعت به ایران، دیگر محتاج امضای مزبور نیست و از جهت نبودن امضای مذکور جریمه تعلق نمی‌گیرد. اما اگر امضا که به جهت مراجعت مقرر شده و مجانی است، تذکرهٔ اقامت یا مرور نداشته باشد، جریمهٔ قانونی گرفته می‌شود؛ به استثنای تذکرهٔ مسافری که از نقطهٔ حرکت او تا سرحد، مأمور ایران نبوده؛ در این صورت امضای پلیس محلهٔ کافی است و باید دیگر جرم از صاحب تذکره گرفته نشود.

مادهٔ دوازدهم: تذکرهٔ اقامت عبارت است از ورقه‌ای که مأمور سفارت یا قونسولگری ایران در خارجه به شخصی که در حوزهٔ مأموریت او اقامت دارد، به جهت تشخیص، تبعیت می‌دهد و دارای شرایط قانونی و تمبر معادل تنخواه دریافتی خواهد بود.

قیمت تذکره‌های اقامت از این قرار معین شده است (مادهٔ ۲۰ قانون):

- درجه اول پنج تومان
- درجه دوم سه تومان
- درجه سوم دو تومان
- درجه چهارم برای عراق عرب یک قران

ماده سیزدهم: مأمور تفتیش پس از آنکه رسیدگی کرده، دانست که تذکره صحیح است، آن را در دفتر نمونه (ب) از این قرار ثبت خواهد نمود:

۱. نمره شماره دفتر مذکور را؛

۲. تاریخ ثبت آن را در همان دفتر؛

۳. اسم حامل تذکره؛

۴. نام پدر صاحب تذکره؛

۵. اسامی همراهان؛

۶. نمره و تاریخ تذکره و محلی که تذکره داده شده است.

ماده چهاردهم: مأمورین تفتیش سرحدی نمی‌توانند، به هیچ اسم و رسم، چیزی از اشخاصی که داخل خاک ایران می‌شوند و دارای تذکره مرور یا تذکره اقامت قانونی هستند، دریافت دارند. پس از رسیدگی، در صورت صحت تذکره، قسمت طرف چپ آن را جدا نموده، نمره گذاشته و امضا کرده به دست مسافر می‌دهند. خود تذکره را ضبط و سه ماه به سه ماه به اداره مرکزی تفتیش تذکره ارسال می‌نمایند. این تذکره‌ها که از قسمت طرف چپ خود جدا شده‌اند، باطلند. هرگاه صاحبان آنها بعد بخواهند مجدداً به خارجه بروند، باید تحصیل تذکره مجدد نمایند.

ماده پانزدهم: زواری که از راه روسیه با تذکره‌های مرور، عازم مشهد مقدس هستند، هرگاه بخواهند از همین راه مراجعت نمایند، تذکره‌هایشان را به مفتشین خواهند سپرد و قبض به نمره تذکره از آنها تحصیل خواهند کرد و هنگام مراجعت، مسافرین به موجب قبوض مزبوره مفتشین، بدون اینکه وجهی بدهند، تذکره خود را از مفتشین دریافت نموده و با تذکره مرور خود مراجعت می‌نمایند.

اگر زوار مزبوره برای مراجعت از خاک روسیه تا انقضاء مدت دو ماه به سرحدات معاودت ننموده و به موجب قبض مزبور تذکره‌های خود را از مفتشین استرداد ننمودند، مفتشین مزبوره مجبورند که این قبیل تذکره‌ها را در ضمن راپورت مخصوص به اداره تفتیش تذکره بفرستند و کلیتاً موافق تعداد مسافرین وارده مفتشین به اداره تفتیش، تذکره یا عین تذکره مرور یا قبوض که از زوار استرداد نموده‌اند، باید بفرستند.

پس از آنکه زوار مشهد مقدس از راه مراجعت نموده، مفتشین تذکره در سرحد

آذربایجان یا بحر خزر، قسمت طرف چپ تذکره آنها را جدا خواهند کرد.
ماده شانزدهم: هر یک از اتباع ایران که می خواهند به خاک ایران داخل شوند و دارای تذکره نیستند، باید بر حسب ترتیب درجات ثلاثه مذکوره، جرایم ذیل را به مفتشین بپردازند:

درجه اول: از قبیل تجار و غیره که تذکره پنج تومان باید دارا باشند هیجده تومان
درجه دوم: از قبیل صنعتکاران که تذکره آنها سه تومان است دوازده تومان
درجه سوم: از قبیل فعله که تذکره آنها دو تومان است هفت تومان و پنج هزار دینار
ماده هفدهم: هر یک از اتباع ایران که بخواهند داخل خاک ایران شده و تذکره آنها امضای مأمور سفارتی یا قونسولگری ایران را نداشته باشد، باید وجه ذیل را بدهند (ماده ۲۷ قانون):

از بابت حق امضاء سه قران
از بابت جریمه دو قران
از بابت جریمه امضای مجانی سه قران
مفتش سرحدی برای جرایم فوق قبض رسید از نمونه (ت) به صاحب تذکره داده و در روی آن معادل جریمه دریافتی، تمبر چسبانیده، پس از آن به طوری که در دو ماده ۱۳ و ۱۴ ذکر شد، به آن تذکره معمول و مجری خواهد نمود.

ماده هیجدهم: هر یک از اتباع ایران که بخواهند داخل خاک ایران بشوند و مدت تذکره مرور یا تذکره اقامت آنها منقضی شده باشد، مطابق شرح ذیل جریمه باید بدهند. اگر مدتی که از انقضای تذکره می گذرد کمتر از سه ماه باشد، حامل آن همان دو تومان یا سه تومان یا پنج تومان، قیمت تذکره را به عنوان جرم می پردازد و از سه ماه که گذشت، حکم یک سال را به تفصیل خواهد داشت.

جریمه اشخاصی که جزء درجه اول محسوب می شوند:

سال اول شش تومان و پنج هزار
سال دوم سیزده تومان
سال سوم نوزده تومان و پنج هزار
هرگاه زیاده از سه سال از مدت انقضای تذکره گذشت، حکم سه ساله بر او جاری

خواهد شد و از بابت علاوه به کلی معاف است.

جریمه تجار و رؤسا یا صاحبکار، یعنی درجه دوم، از این قرار است:

سال اول چهار تومان

سال دوم هشت تومان

سال سوم دوازده تومان

جریمه عملیات و کارگراها و نوکرها، سوای رؤسا و صاحبکاران آنها، یعنی درجه

سوم از این قرار است:

سال اول دو تومان و پنج هزار

سال دوم پنج تومان

سال سوم هفت تومان و نیم

ماده نوزدهم: هر یک از اتباع ایران که بخواهند داخل خاک ایران شود و معلوم گردد تذکره او غلط است، یعنی تمام یا قسمتی از آن را ساخته است یا تذکره دیگری در دست اوست، خواه اسم نوشته شده در متن اسم او نباشد یا اینکه نشانیهای مذکوره در تذکره مطابق با نشانیهای حامل حقیقی آن نباشد، این شخص حکم آن تبعه ایران را دارد که خواسته است بدون تذکره وارد ایران شود و جرایم مذکوره در ماده ۱۶ این دستورالعمل را خواهد داد.

ماده بیستم: هر یک از اتباع ایران که بخواهند داخل خاک ایران شده و غیر از زنها اسامی مردهای کبیر دیگر در تذکره آنها ذکر شده باشد، باید مثل اشخاصی که بخواهند بدون تذکره داخل خاک ایران شوند ملاحظه شده، از هر یک جریمه علی حدّه گرفته شود؛ در صورتی که در خروج جریمه نشده باشند و به موجب ماده ۷ این دستورالعمل، ادای این جرایم مطابق شرایط مذکوره در نمره ۲ از ماده ۱۷ این دستورالعمل خواهد شد.

ماده بیست و یکم: در صورتی که وضع تبعه ایران که داخل می شوند طوری است که نمی توان ادای جرائم مقرره در مواد سابقه را نمایند، مأمورین تفتیش می توانند در حالتی که قیمت بار و بنه آنها کمتر از ده تومان باشد، بکلی ایشان را از جرم مقرر معاف و در صورتی که بیشتر از ده تومان و کمتر از سی تومان بوده باشد، معادل صدی بیست از

بار و بنه آنها فروخته، در عوض جرم بردارند و صورتی که بیشتر از سی تومان شد، سهم جرم مقرر را از قیمت اشیاء آنها موضوع نمایند.

ماده بیست و دوم: اما در باب مسافرینی که فقیر و بی بضاعت هستند و بار و بنه، آنها کمتر از میزان ده تومان قیمت شد، سه روز محبوس خواهند شد و اگر مسافر مزبور فی الجمله توانایی داشته باشد، در مدت حبس، خودش باید متحمل معاش خود بشود و الا این مخارج به عهده این اداره خواهد بود؛ مشروط بر اینکه مخارج ایام حبس هر نفری، از روزی یک قران تجاوز ننماید و نیز در این موقع لازم است که مأمورین تفتیش حق داشته باشند به اینکه هرگاه ظن بردند به اینکه مسافرین پولی پنهان کرده‌اند، آنها را جستجو نمایند.

فصل چهارم: در باب تذکره مکاری‌ها یا حاملین بار و شاگردها و چاروادار و مهتر

(چاروادار یا فرغونچی و فایتونچی) و غلام پست

ماده بیست و سوم: اعتبار تذکره مکاری‌ها یا حاملین بارها و گاریچی و غیره فقط شش ماه است و قیمت آن دو تومان می‌باشد. این قبیل تذکره‌ها چه در دخول و چه در خروج از خاک ایران، برای چند مسافرت به کار می‌روند و دیگر از تکلیف امضای مأمور قونسولگری یا سفارت ایران در خارجه هم معاف هستند.

ماده بیست و چهارم: تمام شرایط دیگر و همچنین جرایم اتفاقیه معینه در فصل ۲ و ۳ که ذکر شد، همین طور در تذکره مکاری‌ها و حاملین بار مجری خواهد بود.

فصل پنجم: باب تذکره‌های مخصوص که به ساکنین دهات سرحدی داده می‌شود

ماده بیست و پنجم: در خراسان و آستارا به ساکنین دهات سرحدی که از اتباع ایران هستند و باید غالباً برای شغل و کار خود به دهات خارجه مجاور سرحد بروند، تذکره‌های مخصوصی موسوم به تذکره‌های قرای سرحدی یک ماهه داده می‌شوند و قیمت آنها از قراری یکی، دو قران است. این تذکره‌ها به اشخاصی که محل سکونت آنها بیشتر از پنج فرسخ دور از خط سرحد نیست و مسافرت آنها زیاده از هفت فرسخ و نیم به خاک روس نخواهد شد، داده می‌شود.

ماده بیست و ششم: مأمورین تفتیش صورت این قراء را که حوزه مأموریت آنها

است، با خود خواهند داشت. دادن تذکره‌های سرحدی به غیر از اهالی قراء معینه در فوق ممنوع است. در صورتی که کسی حق داشتن این تذکره‌ها را نداشته، در حین خروج از مملکت تذکره سرحدی ارائه بدهد که بر خلاف شرایط فوق الذکر به او داده شده باشد، مأمورین تفتیش، تذکره را گرفته با حضور دو نفر شاهدی که خارج از اداره تذکره و دو نفر شاهد امضا خواهند کرد و هرگاه صاحب تذکره بخواهد آن را امضا ننماید، این فقره را هم در صورت نوشته، صورت را به انضمام تذکره تقلبی، توسط رئیس مفتشین محلی به اداره مرکزی تفتیش تذکره می‌فرستد و حامل این تذکره مثل کسی خواهد بود که تذکره صحیح نداشته باشد و به جهت مسافرت باید تذکره مرور تحصیل نماید.

ماده بیست و هفتم: تذکره‌های قرای سرحدی از تکلیف امضاء معاف و برای چند مسافرت در خاک خارجه که مسافرت آن اکثراً هفت فرسخ باشد، مکفی است و این تذکره‌ها تا آخر انقضای مدت از صاحبان آنها گرفته نمی‌شود.

ماده بیست و هشتم: تمام قوانینی که در فصل ۲ و ۳ سابق الذکر معین گردیده، در تذکره‌های قرای سرحدی معمول و مجری خواهند بود.

ماده بیست و نهم: هرگاه در موقع ورود به ایران، رعایای قرای سرحدی که تذکره‌های خود را نشان می‌دهند، معلوم شد بیشتر از دو روز از وعده آن گذشته، از قرار ماهی دو قران باید جریمه بدهند.

ماده سی ام: هر وقت که صاحبان این تذکره‌ها داخل خاک ایران می‌شوند، مأمورین تفتیش تذکره، آنها را معاینه خواهند کرد و همچنین در حین خروج، معاینه می‌کنند، ولی بیش از یک دفعه نباید آنها را ثبت دفتر وارد و صادر نمایند. بعد از یک دفعه ثبت مفتش باید همین قدر به جهت تعیین مسافرت‌های بین یک ماه صاحب آن، اکتفا به زدن استامپ ورود و خروج به پشت تذکره بنماید.

فصل ششم: در باب تذکره‌های اتباع خارجه

ماده سی و یکم: اتباع خارجه که می‌خواهند به خاک ایران داخل شوند، باید تذکره آنها را مأمورین سفارتی یا قونسولگری ایران در خارجه امضاء نمایند و حق این امضاء،

پانزده قران معین شده است؛ به استثنای تبعه عثمانی که به حکم معامله متقابل، از مکاری‌های آنها سه قران و از سایر اتباع آن دولت، ۱۱ قران دریافت خواهد شد.

ماده سی و دوم: تمام تبعه خارجه در حال ورود به ایران، تذکره خود را که حتماً باید امضاء داشته باشد به مأمورین تفتیش ارائه خواهند داد.

ماده سی و سوم: مأمورین تفتیش پس از آنکه علم حاصل کرد که تذکره مزبور دارای امضا می‌باشد، آن را از این قرار در دفتر نمونه (ت) ثبت خواهد کرد:

۱. نمره شماره دفتر مذکور؛

۲. تاریخ ثبت آن را در آن دفتر؛

۳. اسم حامل این تذکره و دولت متبوعه آن و هرگاه کسان دیگر همراه او باشند، اسم

آن کس و دولت متبوعه آنها نیز ثبت خواهد شد و محل تحصیل تذکره (رجوع به نمره ۵ از ماده پنجم نمایند)؛

۴. محل اقامت مأمور سفارتی یا قونسولگری ایران که این تذکره را برای دخول به

ایران امضاء کرده است.

پس از آنکه مأمور تفتیش، نمره و تاریخ ثبت تذکره را در دفتر نمونه (ت) در تذکره

نوشته و تمبرهای آن را به واسطه ماشین سوراخ کن باطل نموده، تذکره را به صاحبش مسترد خواهد نمود.

ماده سی و چهارم: اتباع خارجه ساکنین نقاطی که هفت فرسخ و نیم یا کمتر با

سرحد مسافت دارند و باید غالباً برای شغل و کار خود به ایران بیایند، تذکره آنها تا چند

مسافت به خاک ایران که مسافت آن منتهی به هفت فرسخ و نیم باشد، به کار می‌رود؛

مشروط بر اینکه مدت مسافرت‌های مزبور از یک ماه تجاوز ننماید و این تذکره‌ها امضای

مأمورین ایران را لازم ندارد.

ماده سی و پنجم: مأمورین تفتیش دخول هر یک از تبعه خارجه را که تذکره در دست

نداشته باشد، ممنوع داشته و نخواهند گذاشت داخل خاک ایران شود.

ماده سی و ششم: هر یک از اتباع خارجه در وقت ورود به خاک ایران از اظهار تذکره

خود مضایقه نمایند، مأمور تفتیش باید با حضور دو نفر شاهدهی که از اجزای اداره تذکره

نباشد، دو دفعه متوالیاً او را محکوم به ابراز تذکره خود نماید؛ چنانچه مفید نشده، باز در

خیال خود مصرّ شد، آن وقت راپورتی به امضای مأمور تفتیش و دو نفر شاهد و صاحب تذکره نوشته، در صورتی که از امضای آن هم امتناع نماید، این فقره را هم در راپورت مذکور ذکر کرده و همچنین صورت بنه و اشیائی که همراه این شخص است، در این راپورت نوشته، پس از آن، صاحب تذکره را اگر از رعایای دول همجوار باشد، باید با بنه و اسبابش به دست مأمورین سرحدّی متبوعه او بدهند؛ چنانچه این اتفاق در خشکی باشد، و هرگاه این مسئله در یکی از بنادر اتفاق افتد، باید صاحب تذکره را با تمام بنه و اشیاء او تسلیم کارگزار نموده، که مشارالیه او را به قونسول دولت متبوعه اش بدهد.

مادّه سی و هفتم: هر یک از اتباع خارجه که داخل خاک ایران می شوند، چنانچه تذکره آنها دارای امضای مقرّره در فقره سی و یکم سابق الذکر نباشد، باید چهارده قران وجه امضا بدهد؛ ولی از عمده و کارگراها، پنج قران دریافت خواهد شد. در باب تبعه عثمانی، از بابت حقوق سابق الذکر، از مکاریها شش هزار و از سایر اتباع آن دولت، بیست و دو قران دریافت خواهد شد.

معادل وجهی که از بابت امضا دریافت شده است، در روی تذکره، تمبر خواهند چسباند. هرگاه صاحب تذکره از ادای وجه امضاء تعلق و تسامح نماید، باید اداره گمرک با حضور دو نفر شاهدی که خارج از اداره تذکره باشند، صورت مجلسی به امضای مأمور و دو نفر شاهد مذکور و صاحب تذکره نوشته، به انضمام تذکره ناصحیح، یک دفعه نزد کارگزار محلی بفرستد و چنانچه صاحب تذکره از امضای صورت مجلس مضایقه نماید، این فقره را هم در صورت مجلس خواهند نوشت. پس از آن کارگزار اقدامات لازمه را برای گرفتن وجه امضاء در نزد قونسول خواهد نمود. آن وقت قبض رسیدی از نمونه (ج) که معادل تنخواه وجه امضاء، دارای تمبر باشد به دو فقره نوشته جات مزبوره ضمیمه، نمونه راپورت بالاطراف هم به آنها علاوه خواهد شد و همچنین باید مأمور تفتیش نوشته به صاحب تذکره بدهد مبنی بر اینکه تذکره به کارگزار داده شده است و در نوشته مزبور تاریخ و نمره محلی که تذکره داده شده است و همچنین محل اقامت کارگزار مذکور خواهد شد.

مادّه سی و هشتم: هر یک از اتباع خارجی که داخل خاک ایران شوند و معلوم شود که در تذکره آنها اسامی اشخاص کبیری ذکر شده است که سن آنها از بیست و یک سال

تجاوز نموده است، سوای طائفه اناثیه، باید برای هر یک از این اشخاص، معادل حق امضاء یک تذکره ادا نماید و هرگاه از ادای آن تعلل نمود، ترتیبات مقرر در ماده ۳۷ سابق الذکر، معمول و مجری خواهد گردید و اگر زن خارجه منفرداً وارد شود و تذکره او امضاء نداشته باشد، از تذکره او حق امضا گرفته خواهد شد.

ماده سی و نهم: کلیه مهاجرین افغان ساکنین ایران، اتباع ایران هستند و با آنها همان معامله اتباع داخله خواهد شد. از سایر افغانها که موقتاً وارد خاک ایران می شوند، غیر از مکاری در هر ورود، پانزده قران گرفته، قبض مخصوص داده خواهد شد و برای مکاریها، قبض چهار ماهه مخصوص کثیر المسافر به قیمت پانزده قران داده می شود.

ماده چهلیم: هر یک از اتباع خارجه که می خواهند از ایران خارج شوند، باید تذکره خود را مأمور تفتیش آن سر حدی که از آنجا حرکت می نماید، امضاء نماید و بعد مأمور مذکور، آن تذکره را در دفتر نمونه (ت) ثبت نموده، اسامی و القاب و همچنین اسم دولت متبوعه او را ثبت خواهد نمود و پس از آن، تذکره را باید بدون اخذ چیزی چه از بابت حق ثباتی و غیره به صاحبش رد نماید.

ماده چهل و یکم: چنانچه صاحب تذکره مضایقه نماید از اینکه تذکره خود را بدهد امضاء نمایند، در این باب با حضور دو نفر شاهدی که خارج از اداره تذکره باشند، صورت مجلس نوشته و این صورت را مفتش و دو نفر شاهد مذکور و صاحب تذکره امضاء خواهند نمود. هرگاه صاحبش از امضای آن مضایقه نماید، این فقره هم در صورت مذکور ذکر خواهد شد و صورت مجلس مزبور را مفتشین باید توسط رئیس مستقیم خود به اداره مرکزی بفرستند که اقدامات لازمه را وزارت خارجه به عمل بیاورد.

فصل هفتم: در باب معافیت از امضای تذکره

ماده چهل و دوم: اشخاصی که جزء سه درجه ذیل محسوب می شوند، اگر چه باید دارای تذکره باشند، ولی از ادای حق امضاء معاف خواهند بود:

۱. سفرای خارجه که در دربار دولت علیه مأموریت دارند و اجزای رسمی سفارت‌خانه‌های مزبور؛
۲. قونسول‌ها و اجزای رسمی قونسولگری‌های خارجه در ایران؛
۳. سفرای دولت علیه ایران و اجزای رسمی سفارت‌خانه‌های ایران و قونسول‌ها و اجزای قونسولگری‌های ایران در خارجه.

فصل هشتم: استایستیک

مادهٔ چهل و سوم: مأمورین تفتیش باید در آخر هر ماه راپورت کارهای خودشان را برای ادارهٔ مرکزی تفتیش تذکره بفرستند که آن را ادارهٔ مزبور به وزارت امور خارجه ارسال دارد و این راپورت باید مخصوصاً دارای مطالب ذیل باشد:

۱. عده و اینکه تبعهٔ ایران از کدام یک از سه درجهٔ معینه بوده‌اند که از مملکت خارج شده‌اند؛

۲. عده و درجهٔ تبعهٔ خارجه که از مملکت بیرون رفته‌اند؛

۳. عده و درجهٔ تبعهٔ ایران که داخل مملکت شده و مراجعت نموده و همچنین عدهٔ اشخاصی که محبوس شده‌اند؛

۴. عده و درجهٔ تبعهٔ خارجه که وارد مملکت شده‌اند. عدهٔ تبعهٔ ایران و تبعهٔ خارجه را که در قرای سرحدی سکنی دارند و مسافرت نموده‌اند، علی‌حدّه باید معین نمایند؛

۵. مقدار مخارج از قبیل مواجب پول پست و تلگراف و صرف تحریر؛

۶. مقدار تمبری که به خرج رفته و آنچه در ماه عاید شده؛

۷. میزان عایدی بعد از وضع مخارج و به کجا فرستاده شده.

فصل نهم: در باب جرایم و سیاسات

مادهٔ چهل و چهارم: این جرایم موافق قانون تذکره، بر امنای تذکره و مفتشین تعیین و آنچه را که راجع به امضای تذکره بشود، مفتشین راپورت آن را به ادارهٔ تفتیش تذکره خواهند داد که وزارت خارجه اجرا نماید و آنچه راجع به مفتشین می‌شود، بر عهدهٔ ادارهٔ تفتیش تذکره است که اجرا نموده، به وزارت خارجه راپورت آن را بدهد.

مادهٔ چهل و پنجم: مأمورین، آنچه را که علاوه بر حقوق معینه دریافت و مطالبه

نموده‌اند و بدون حق بوده است، ده برابر آن جریمه خواهند داشت.

مادهٔ چهل و هفتم: اشخاص مقصر یا کسانی که ممنوع از مسافرت هستند، هرگاه مأمورین از آنها رشوه گرفته به آنها تذکره یا راه عبور بدهند، معزول و مبلغ پنجاه تومان جریمه خواهند داد.

مادهٔ چهل و هشتم: هرگاه مأمور، تذکره ساختگی به کسی بدهد، معزول و مبلغ یکصد تومان جریمه خواهد داد و موافق قانون، تنبیه و سیاست خواهند شد.

مادهٔ چهل و نهم: چنانچه مأمور، علاوه بر حقوق مقرره امضاء، چیزی دریافت دارد، وجهی را که زیادی دریافت کرده است رد نموده، پنج تومان هم جریمه خواهد داد.

مادهٔ پنجاهم: مطابق مادهٔ ۴۸ قانون تذکره، هرگاه یکی از حکام ولایات، در تقویت مأمورین تذکره اهمال نمایند یا کسی را که مأمورین تذکره اجازهٔ مسافرت نداده‌اند، منع شدید نمایند، پنجاه تومان خواهند داد.

مادهٔ پنجاه و یکم: اگر کسی را مأمورین خارجه، به جهت نداشتن تذکره یا داشتن تقصیر، عودت داده به مباشرین امور دیوانی سرحدات ایران تسلیم نمایند و آنها در رسانیدن او به مکان خود و گرفتن قبض و فرستادن به وزارت امور خارجه غفلت نمایند، صد تومان خواهند داد.

مادهٔ پنجاه و دوم: مأمورینی که تذکره ساختگی یا تراشیده بدهند، مبلغ بیست و پنج تومان جریمه خواهند داد.

مادهٔ پنجاه و سوم: مأمورین اگر تذکره دو قرانی به رعایای غیر قرای سرحدی بدهند و پول بگیرند، هر یک تومان، پنج تومان جریمه خواهند داد.

مادهٔ پنجاه و چهارم: هرگاه کسی در دادن تذکره به زن مسلمان، مطالبهٔ حقی نماید، ده برابر آن مبلغ که بدون حق مطالبه نموده، جریمه خواهد داد.

مادهٔ پنجاه و پنجم: هرگاه کسی از راه شیطنت و تقلب، زن مسلمان را شوهردار یا بدون شوهر بی اجازهٔ شوهر یا اقوامش از سرحدات عبور داده، بگذراند، مبلغ پنجاه تومان جریمه خواهد داد.

مادهٔ پنجاه و ششم: جرایم مذکوره در فصل سابق الذکر در حق کسانی که مجدداً مرتکب جرم و خیانت شوند، زیادتر خواهد بود؛ به این ترتیب که جریمه در دفعهٔ اول

بالمضاعف و در دفعهٔ ثانی منجر به عزل خواهد شد.

حکام ولایات و شهرها هرگاه عدم مساعدتشان در تقویت و پیشرفت عمل تذکره و تنظیمات آن خللی وارد آورد، مراتب به عرض اولیای دولت خواهد رسید و حکم آن به اقتضای رأی مبارک همایونی خواهد بود.

مادهٔ پنجاه و هفتم: ادای جریمه‌ها به موجب قبوضی خواهد بود که از ادارهٔ تفتیش تذکره داده می‌شود.

مادهٔ پنجاه و هشتم: مطابق مادهٔ ۵۶ قانون تذکره، در صورت تخلف از کلیهٔ مقررات قانونی و دستورالعملهای راجعه به تذکره، جرایم مقتضیه به مرتکب آن تعلق خواهد گرفت. مقدار این جریمه در صورتی که وجهی گرفته شده باشد، ده مقابل وجه مأخوذی خواهد بود و الاً به طور عمومی از هر نوع تخلف از قانون و دستورالعمل، هر دفعه ده تومان جریمه گرفته خواهد شد.